

RINGERSDAG TE ARNHEM, 26 november 1994

notulering Jan de Jong, bewerkt door redactie.

Vergadering Ringersvereniging

Even over tien begon de algemene vergadering van de Ringersvereniging. De vergadering werd voorgezeten door Anton Conings, die Henk Luten verving. Henk Luten heeft te kennen gegeven om gezondheidsredenen af te treden als vz. van de Ringersvereniging. Hij wordt later bedankt voor de grote steun die hij verleende, niet in de laatste plaats door de bestuursvergaderingen gastvrij onderdak te bieden en van verteer te voorzien in zijn bedrijf te Midden Beemster.

Behandeling van reguliere verenigingszaken als notulen, jaarverslag, kas en begroting (1995), verliepen glad. Wijzigingen in de samenstelling van het bestuur: Wim Fokker is nieuw lid, en Tom van Spanje blijft aan (herkiesbaar). Het bestuur zal zelf een nieuwe vz. benoemen.

Bespreking van de activiteiten in 1995 bracht leven in de brouwerij. Het bestuur vond dat er maar weinig belangstelling was voor de georganiseerde activiteiten, met name de ringersweekends en de belangstelling voor biometrie. De houding van veel ringers zal nog gewijzigd moeten worden, het bestuur vermoedt dat veel ringers nog niet beseffen dat ringwerk zonder biometrie binnen afzienbare tijd niet meer dan een marginaal bestaan zal kennen.

Uit reacties van de aanwezigen (*déja vu* vóór de Biometrie-Commissie (BC) werd samengesteld) blijkt dat het hoog tijd wordt voor een reactie van de Ringcentrale op het voorstel van de BC voor een Minimumpakket Biometrie.

Jan Doevendans stelt bovendien dat invoerprogramma POOT4 ruimte moet bieden om die biometrische gegevens op te slaan en door te geven. Gerrit Gerritsen herhaalt de al eerder geuite wens tot ondersteuning vanuit de RC bij publikaties. Er hapert kennelijk nogal aan daadkracht of prioriteitstelling bij de verantwoordelijke personen op de RC.

Bij de rondvraag vraagt B.J. Speek om reacties en correcties op zijn nieuwe Handkenmerken (te richten aan RC, Ringersvereniging of aan B.J. Speek zelf). Hij adviseert het sexen van glanskop en matkop na te laten op grond van de criteria in Handkenmerken (er bestaan dan alleen nog maar mannetjes). Svensson (1984) beschouwt beide soorten als niet sexbaar op grond van verenkleed of maten (red.).

Henk Luten dankt het bestuur van de RV voor de prettige samenwerking in de periode van zijn voorzitterschap.

LEZINGEN

Plaatstrouw en broedsucces bij de grutto

Nico Groen

Van 1984-1988 is in opdracht van de Directie Beheer Landbouwgronden m.b.v. kleurringen de trouw aan broedplaats en geboorteplaats bij grutto's in de Schaalsmeerpolder bestudeerd. Een open veenweidegebied in NH, dat zich prima leent voor dit type onderzoek. Goed ontsloten, verschillende beheersvormen (reservaatsgebied met beheersovereenkomsten zoals laat maaien en regulier intensief beheer) en bovenal veel grutto's.

Het onderzoek werd gestart door Joke Winkelman en Joop Buker, Nico Groen zette dit voort. De hoofdvraagstelling was: is er broedplaatstrouw, daaraan gekoppeld de vraag: wat is daarvan de consequentie voor het te voeren beheer. Broedvogels werden met een zeefval op het nest gevangen en van individuele kleurring-combinaties voorzien. Om het aflezen te vergemakkelijken werden soms extra palen in de grond geslagen, waarop wakende grutto's geheid plaatsnemen. Zeker 80-84 % van de broedvogels keerde in volgende jaren naar (*exact*) dezelfde broedplaats terug, met name wanneer zij succesvol gebroed hadden. Ook lokaal geboren vogels probeerden zich in navolgende jaren in het gebied te vestigen. Mannetjes kennen een sterkere binding met de geboortegrond dan vrouwtjes. Families met grotere jongen bleken zich over grote afstanden te verplaatsen op zoek naar gunstig fourageerterrein. Laat geboren kuikens hadden een lagere overlevingskans. Met dia's werd de praktische uitvoering van het onderzoek en de waargenomen broeddispersie geïllustreerd.

Het Rapport "De broedbiologie van de Grutto in relatie tot het beheer van graslanden" is te bevragen bij Nico Groen (Nieuwlandenaan 14, 8302 LM Emmeloord).

Euringzaken

Arie van Noordwijk

Tijdens het laatste Internationale Ornithologische Congres (aug. jl. in Oostenrijk) is door EURING vergaderd over de Europese samenwerking van Ringcentrale's en de afstemming van Projecten. Het European-African Bird Migration Network is voor wat betreft de Nederlandse participatie nog niet definitief vormgegeven. Een Nederlands hoofdstation i.h.k.v. dit internationale samenwerkingsverband is nog niet aangewezen. Aan de vangstations in het kustgebied zijn al wel enkele handleidingen uitgereikt.

Van Noordwijk presenteerde op deze vergadering de effecten van de geautomatiseerde verwerking van terugvangst-gegevens, geïllustreerd aan de hand van het Boerenzwaluwproject. De explosieve toeneming van het aantal geringde pulli en het aantal terugvangst-meldingen vanaf de start van dit project in 1992 sprak voor zich. Met trots gaf de spreker te kennen dat de NRC hiermee vooroploopt in Europa. De totale hoeveelheid bruikbare terugmeldingen is in enkele jaren verviervoudigd. Het CES-project loopt gesmeerd en aan het Weidevogelproject en het project Roofvogels & Uilen wordt (zal worden) gewerkt.

Voordat het ringwerk in Nederland in belangrijke mate uit populatiestudies bestaat moet nog veel werk verzet worden. Met POOT04 is een technische fundering voor de verwerking van gegevens gelegd, nu het basale veldwerk nog (handleiding, richtlijnen, plannen concretiseren).

Milieustatistiek overleving van vogels

Charlotte Deerenberg

Het rapport over het Haalbaarheidsonderzoek voor genoemde Milieustatistiek dat de spreekster in opdracht van NIOO, CBS en IKC uitvoerde, is afgerond. Zij geeft een blik op de uitkomsten/resultaten. Doel van het onderzoek: voor een aantal vogelsoorten na te gaan of er door middel van ringonderzoek een statistiek van de jaarlijkse overlevingskans geleverd kan worden aan het CBS.

Vroeger werd met ringgegevens vooral naar trekgedragingen van vogels gekeken: waarheen, waarvandaan, langs welke weg en op welk tijdstip. Tegenwoordig is meer informatie gewenst over populaties in hun broedgebied. Vragen omtrent reproductie, dichtheid, habitatkeus en veranderingen in broedareaal kunnen met behulp van populatiestudies worden beantwoord. De volgende doelen worden met populatiestudies nagestreefd:

1 OORZAKEN AANGEGEVEN VOOR AANTALSVERANDERINGEN

2 REFERENTIEGEGEVENS VERZAMELEN

3 MEER EN BETER INZICHT IN DE MILIEUPROBLEMATIEK VERKRIJGEN

De relatie van de jaarlijkse overleving met milieu-thema's gaat voornamelijk via drie wegen: voedsel, habitat en chemische stoffen. Als mogelijke oorzaken voor de gemeten variatie in de jaarlijkse overleving worden genoemd:

1. NATUURLIJKE OORZAKEN (WEER, VEGETATIESUCCESSIE IN BOSSEN)

2. MILLIEUTHEMA'S, ANTROPOGENE OORZAKEN (VERDROGING ETC.)

3. INTERACTIE TUSSEN 1 EN 2. (B.V. VERLANDING VAN MOERAS)

4. AANTAL HERVANGSTEN EN (SOORTGEBONDEN) TERUGVANGKANS

5. SAMENSTELLING STEEKPROEF (SPEIDING OVER HABITATTYPEN)

6. STATUS VOGEL, SEXE, LEEFTIJD EN OMSTANDIGHEDEN.

Van drie soorten, kerkuil, bonte vliegenvanger en kleine karekiet werd een overzicht gegeven van jaarlijkse overlevingsstatistiek uit de NRC-gegevens. Door de recentelijk toegenomen set eigen terugvangst-meldingen is de betrouwbaarheid waarmee overleving gemeten kan worden sterk toegenomen. Bij de kleine karekiet wijzen de SOVON BMP-indexcijfers duidelijk op een toeneming, maar de overlevingskans neemt tegelijkertijd af (alle leeftijden samen).

De bonte vliegenvanger-populatie loopt na een duidelijke toeneming sterk terug, evenals de overleving van oude vogels. De overleving van de jonge vogels is nog lager. De sterfte van kerkuilen door het verkeer, resulteert in veel doodmeldingen. De overleving laat sterk schommelende jaarcijfers zien (voedselschaarste, strenge winters).

Tot slot passeren enkele vangmethoden de revue, de methode bepaalt mede de vangkans. Dit onderzoekstechnische gegeven moet getoetst zijn om terugvangst-gegevens te kunnen bewerken tot betrouwbare overlevingscijfers.

Het meten en wegen aan vogels levert onmisbare informatie over de vogel, de kwaliteit van zijn habitat en daarmee zijn overlevingskans. Richtlijnen per soort zijn in dit opzicht wellicht het meest werkbaar.

Gebiologeerd

Film van Tijs Tinbergen (regie)

Deze ontboezemende film ademt de geest van Luuk Tinbergen. Tijs, zijn oudste zoon, verloor zijn vader toen hij jong was. Pas veel later hoort hij dat zijn vader een zelfgekozen dood stierf. Hij herinnert zich de Veluwe zomerkampen waaraan het hele gezin deelnam, ze hielden abrupt op. "Mij resten de tekeningen die mijn vader maakte".

In deze film houdt hij zich bezig met het verwerken van deze voor zijn persoonlijke ontwikkeling bepalende gebeurtenis. Prominent in de film aanwezig zijn Joost Tinbergen - de jongere broer die wél in de voetsporen van zijn vader trad - en Ab Perdeck, die in Luuk een naaste collega verloor. Tijs zelf wilde zich verre van de biologische wetenschappen houden. Met veel aandacht voor niet-academische aspecten dringt de film door in het spreekonderzoek van Joost c.s. aan de RUG en door Ab Perdeck bij het IOO. Beelden uit het veld worden afgewisseld met fragmenten uit gesprekken met onderzoekers. Soms gebeurt dit tijdens b.v. nestobservaties vanuit een schuiltent, met gemakkelijke haperingen in het zoeken naar woorden door het gelijktijdig voortzetten van het protocol. Lichtvoetige scènes passeren met regelmaat de revue, zoals de uiterst droog gefilmde scene waarin de tamme, veertien jaar oude spreek Pieter tot vier mag tellen. Met een ingehouden stem uit Tijs zijn gevoel, de fascinatie, het gefascineerd kunnen zijn, aan zijn vader te danken.

De film sluit met het groteske spreekwengezwerm. In de aftiteling staat Jan Musch als cameraman en de KRO als mede-financier. Wellicht wordt de film nog door deze omroep uitgezonden.

Bijdragen van ringers

Jan Nap

Het CES-project (constante-inzet-plekken-project) beleefde zijn tweede jaar. De deelnemers zijn in het voorjaar allemaal te gast geweest bij mevrouw Liebrechts om het verzamelen van biometrische gegevens op elkaar af te stemmen. Vangplekken in bos en op heide zijn nog ondervertegenwoordigd. Nap verhaalde van een saillant detail over de resultaten op zijn eigen Randmeer-vangplek. In 1994 waren hier nauwelijks territoria van buidelmezen (één mei-waarneming). In het najaar vingen ze wel 61 buidelmezen, waaronder vogels met een Franse en een Hiddensee ring. De buidelmees kent een nootore dispersie van zowel broedvogels als jongen. De geplande CES-dag (in het Nederlands CIP-dag) te Heteren is vastgesteld op 28 januari 1995.

Frank Majoor

Met dia's liet Frank zien dat het aflezen van pootringen bij kokmeeuwen in de bebouwde kom gemakkelijk is uit te voeren met een voerplek en een kijker. Vogels uit noordelijke en oostelijke streken passeerden zijn lens. Door nauwgezet tekeningen van koppen te maken ontdekte Frank individuele verschillen in tempo en patroon van de kopkaprui. Eerstejaars vogels ruien later dan adulte.

Spreker denkt dat mannetjes een ander overwinteringsgebied hebben dan vrouwtjes, ofwel een ander habitatgebruik, of een combinatie van beide. In de bebouwde zijn de (grotere en dominante) kokmeeuwmannen in de meerderheid.

Ebel Nieboer

Ebel had als uitsmijter nog een melding van een heel oude kanoet (bijna 20 jaar). Niet de oudste, want in Engeland is er al één van 24 jaar teruggevangen. Nieboers vogel werd in Zuid-Afrika geringd. Na een onnavolgbaar gegoochel met waarschijnlijkheden die dat niet hoefden te zijn, stelt hij dat de vogel van West-Atlantische oorsprong moet zijn. ("het kan zijn, maar het hóeft niet ..."). Nieboer berekende aan de hand van de afstand tussen winter- en broedgebied, dat de vogel zeker meer dan 180.000 km had gevlogen, maar betoogde dat de maan nog veel verder is.

